

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

У теперішніх умовах господарювання наші підприємства функціонують у середовищі, яке нажалі характеризується високим рівнем невизначеності, швидкими технологічними змінами та значними зовнішніми ризиками. В особливості це стосується України, де із глобальними тенденціями цифрової трансформації бізнесу поруч діють воєнні виклики, і це сильно впливає на економічну діяльність підприємств. У таких умовах економічний аналіз ефективності діяльності підприємств набуває особливого значення і має важливе місце бути, оскільки дозволяє не тільки оцінити поточний стан суб'єктів господарювання, а й визначити напрями адаптації та подальшого їх розвитку [1]. Взагалі цифрова трансформація, як ми можемо побачити сьогодні, виступає одним із ключових факторів підвищення ефективності бізнесу. В міжнародних дослідженнях зазначають, що понад 70% компаній у світі впроваджують цифрові технології для оптимізації бізнес-процесів, покращення продуктивності праці та зниження витрат [2]. В нашій країні цей процес також не стоїть на місці, особливо у сфері електронної комерції, фінансових послуг та логістики. От наприклад розглянути такі інструменти як; автоматизовані системи управління, аналітика великих даних, CRM та ERP системи. На нашу думку всі вони дозволяють підприємствам отримувати більш точнішу інформацію для прийняття управлінських рішень, що в свою чергу безпосередньо впливає на їх економічну ефективність.

Але ж не все так яскраво. В цей час саме воєнні дії значно ускладнюють функціонування українських підприємств. Можемо сказати, що за отриманими оцінками Світового банку станом на 2024 рік прямі втрати економіки України перевищили 400 млрд доларів, що включає руйнування інфраструктури, виробничих потужностей та логістичних ланцюгів [3]. Досить велика кількість підприємств були вимушені припинити свою діяльність або переміститися в інші (переважно західні) регіони, і це призвело до того, що починають зростати витрати та інколи глобально знижуються обсяги виробництва. В таких умовах традиційні підходи до економічного аналізу мають бути переглянутими, оскільки вони не завжди враховують фактори ризику які пов'язані з війною. На нашу думку, економічний аналіз ефективності діяльності підприємств саме зараз має базуватися на комплексному підході, який включатиме оцінку фінансових, виробничих та інноваційних показників. А особливу увагу слід направити таким показникам як рентабельність (зокрема рентабельність продажів та активів), ліквідність (коефіцієнт поточної та швидкої ліквідності), фінансову стійкість (коефіцієнт автономії та фінансової залежності), а також ділову активність (оборотність активів і дебіторської заборгованості). Саме ці показники дозволяють найбільш об'єктивно оцінити ефективність діяльності підприємства в умовах нестабільності. Чому саме так? На основі статистичних даних можна зробити висновок, що у 2023 році значна частина українських підприємств демонструвала зниження рівня рентабельності через зростання витрат на енергоносії, логістику та забезпечення безпеки [4]. Але водночас, ті компанії які досить активно впроваджували цифрові технології, змогли частково компенсувати ці втрати за рахунок підвищення ефективності операційної діяльності. Ну і як не зазначити цифровізацію бізнес-процесів, яка дозволяє підприємствам зменшити залежність від фізичної інфраструктури та забезпечити безперервність діяльності, навіть в таких складних умовах. Саме цей перехід на дистанційні форми роботи, використання технологій та цифрових платформ сприяв збереженню продуктивності праці. За даними Міністерства цифрової трансформації України, частка підприємств що використовують цифрові інструменти у своїй діяльності зросла більш ніж на 20% у період з 2022 по 2024 роки [5]. Це показує нам, що бізнес досить активно, навіть на сьогодні, адаптується до нових умов та шукає способи підвищення своєї ефективності.

Досить важливим аспектом економічного аналізу є оцінка інвестиційної діяльності підприємств. У воєнний час обсяги інвестицій значно скоротилися, проте зростає інтерес до нових інноваційних та технологічних проєктів. Інвестори віддають перевагу компаніям, які мають високий рівень саме цифрової зрілості та здатні швидко адаптуватися до змін. Тобто це означає, що економічний аналіз має враховувати в собі не лише поточні фінансові результати, а й потенціал розвитку самого підприємства в умовах цифрової економіки [6]. В тих умовах, які ми маємо зараз, особливої актуальності набуває аналіз фінансових потоків підприємств та їх здатності забезпечувати платоспроможність. Тому що багато підприємств стикаються з проблемами нестачі обігових коштів, що обумовлено як зниженням доходів, так і затримками у розрахунках із контрагентами. У зв'язку з цим важливим є також аналіз

грошових потоків, який дозволяє оцінити реальний фінансовий стан підприємства, а не лише його формальні показники прибутковості. Крім того підприємства змушені переглядати свою структуру витрат, оптимізувати ресурси та шукати альтернативні джерела фінансування, що також повинно враховуватись у процесі економічного аналізу.

Водночас важливим аспектом є врахування впливу зовнішніх ризиків на діяльність підприємств, зокрема порушення логістики, нестачі ресурсів та нестабільності ринків. Однак у даному випадку доцільно розглядати їх не як окремих об'єкт управління, а як фактори, що впливають на результати економічної діяльності [7]. Слід розглянути роль економічного аналізу як інструменту обґрунтування управлінських рішень, оскільки це також набуває зараз не менш важливої суті. Тому що саме на основі аналітичних розрахунків, керівництво підприємства визначає напрями скорочення своїх витрат, оптимізації виробництва та пошуку нових ринків збуту. В умовах такої нестабільності, важливо вміти приймати рішення швидко і обґрунтовано, що значно підвищує роль якісного аналітичного забезпечення. Таким чином ми бачимо як економічний аналіз перетворюється не лише на засіб оцінки, а й на практичний інструмент управління діяльністю підприємства. Щодо ролі держави у підтримці підприємств? Уряд України реалізує ряд програм, спрямованих на стимулювання бізнесу, зокрема це програми кредитування, податкові пільги та грантову підтримку. За даними офіційних джерел у 2023 році понад 50 тисяч підприємств скористалися державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%», що дозволило їм підтримати ліквідність та продовжити діяльність [8]. В сенсі економічного аналізу це означає, що необхідно враховувати вплив державної підтримки на фінансові результати підприємств.

Підходячи до висновку доречно вказати, що економічний аналіз в умовах війни також повинен враховувати галузеву специфіку діяльності підприємств, тому що вплив кризових факторів є нерівномірним. Розглянувши літературу, ми зробили висновки, що наприклад підприємства аграрного сектору, попри складні умови зберігають відносно стабільні позиції завдяки високому попиту на продукцію, тоді як промислові підприємства зазнають значно більших втрат через руйнування виробничих потужностей та логістичних шляхів. У сфері ІТ ж навпаки спостерігається відносна стійкість і навіть зростання експорту послуг. І це все свідчить про необхідність диференційованого підходу до аналізу ефективності, коли оцінка результатів діяльності підприємств здійснюється з урахуванням галузевих особливостей та зовнішніх умов їх функціонування. Важливим напрямом розвитку підприємств зараз є орієнтація на європейські ринки та впровадження стандартів які прийняті у ЄС. Європейська інтеграція відкриває нові можливості для українського бізнесу, але одночасно висуває нам додаткові вимоги до якості продукції, прозорості діяльності та рівня управління. Саме тому, економічний аналіз має враховувати показники відповідності міжнародним стандартам, ефективність зовнішньоекономічної діяльності та конкурентоспроможність підприємств на зовнішніх ринках. Це все дозволяє більш повно оцінити перспективи розвитку підприємств та їх здатність інтегруватися у глобальну економіку. Доречно зазначити, що в сучасних умовах зростає роль використання аналітичних інформаційних систем, які дозволяють автоматизувати процес обробки даних та підвищити точність розрахунків. Використання таких систем забезпечує оперативність отримання інформації, що є критично важливим у період коли зміни відбуваються досить швидко.

Тож ми маємо загальне розуміння того, що економічний аналіз ефективності діяльності підприємств в теперішніх умовах має враховувати неабиякий комплекс факторів, серед яких ключову роль відіграватиме: цифрова трансформація та воєнні виклики. Поєднання цих факторів показує нам ось цю нову реальність, в якій підприємства мають бути гнучкими, інноваційними, здатними швидко реагувати та адаптуватися до змін. Саме тоді аналіз ефективності стає не лише інструментом оцінки, а й важливим елементом стратегічного управління який дозволяє визначити перспективи розвитку та забезпечити конкурентоспроможність. Загалом, всі підприємства які активно впроваджують цифрові технології та використовують сучасні методи економічного аналізу, мають значно більше шансів на успішне існування і роботу навіть в умовах війни. Вони здатні швидше реагувати на зміни, ефективніше використовувати ресурси та забезпечувати стабільний розвиток. Саме тому подальше вдосконалення підходів до економічного аналізу з урахуванням сучасних викликів є одним із ключових завдань як для науковців, так і для практиків у сфері управління бізнесом.

Список використаної літератури

1. Бланк І. О. Фінансовий менеджмент підприємства. Київ : Ніка-Центр, 2020.
2. McKinsey & Company. Digital transformation report. 2023.
3. World Bank. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment. 2024. URL: <https://www.worldbank.org> (the date of application: 30.03.2026).
4. Державна служба статистики України. Економічні показники діяльності підприємств. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 30.03.2026).
5. Міністерство цифрової трансформації України. Звіт про розвиток цифрової економіки. 2024. URL: <https://thedigital.gov.ua> (дата звернення: 30.03.2026).
6. OECD. Digital Economy Outlook. 2023. URL: <https://www.oecd.org> (the date of application: 30.03.2026).
7. Портер М. Конкурентна стратегія. Київ : Основи, 2019.
8. Міністерство економіки України. Програма «Доступні кредити 5-7-9%». 2023. URL: <https://www.me.gov.ua> (дата звернення: 30.03.2026).